

שנה פחות שבוע מיום יציאתנו לוויק חזרנו הביתה, לווריצן. הכל נראה לנו שונה. החדרים, הרהיטים, החפצים, הצעצועים שלנו נראו לנו יותר קטנים: התבגרנו בשנה. כל הדירה עוד הייתה בשיפוץ; ישנו באופן ארעי בסלון, לא היה מקום לחפצים וזה לקח עוד חודשיים-שלושה עד אשר אפשר היה לארגן את הדירה מחדש, ז.א. לגור בה. וביתיים היה עלינו, כצעד ראשון, להצטרף לבית ספר תיכון, ולעמוד במבחני הקבלה. עתיד מלא חששות.

נגשתי למבחן הקבלה בבית הספר התיכון העירוני. בבית הספר היו בסך הכל שש כיתות - מכיתה ה' ועד כיתה י'. החל מכיתה ח' הכיתות היו מעורבות, ז.א. נתקבלו אליהן גם בנות. המגמה הייתה ריאליזם. מי שרצה לעשות בגרות היה צריך להמשיך בתיכון בפריאנוולדה השכנה. מספר התלמידים בכל בית הספר לא עלה בהרבה על 100, דבר שלא השתנה במשך כל השנים. גם בערים קטנות אחרות המצב לא היה שונה בהרבה. כפי הנראה שכבות נרחבות הסתפקו אז בהשכלת יסוד בלבד, ויש לציין שמוסדות ממשלתיים העדיפו לקבל לחניכות גומרי יסוד על בעלי השכלת תיכון חלקית. עד היום איני מבין, כיצד העיר יכלה להחזיק בית ספר ובו מספר תלמידים כל כך קטן, ושכר לימוד נמוך כל כך - כ- 16 מרק לחודש.

סגל המורים והמנהל היו מוכרים להורי - אני לא הכרתי אף אחד. במבחן התברר חיש מהר, שהיסודות בצרפתית שרכשנו בוויק אינם עומדים בתביעות בית הספר, במיוחד באשר להיגוי. לגבי שאר הדברים איני זוכר, בודאי לא חסרו לקויים נוספים. אך אני התקבלתי לכיתה הראשונה, ה-Sexta (כיתה ה'). בכל המקצועות היו הלימודים אינטנסיביים מאוד והכיתה הקטנה לא אפשרה להסתתר ולהישאר באנונימיות. המקצועות הראשיים היו גרמנית, צרפתית וחשבון.

במרכז השיעור בגרמנית עמד הדקדוק, ה-Grammatik בגרמנית, עניין מורכב למדי, לא פחות מגרמטיקה לטינית. ואם כי למדנו את יסודות הדקדוק כבר בבית הספר העממי, הרי עכשיו שיטת הלימוד והיקף הנושא גבלו כבר בלימודים בלשניים. נוסף על כך התנהלה הנומנקלטורה בלטינית - שם עצם זה Substantiv, שם תואר Adjektiv, שם פועל Praedikat, פועל Verb, או אפילו Verbum עבור המהדרין. מאוחר יותר נוכחתי לדעת, שטרמינולוגיה גרמטית בלשנית מקלה בהרבה על לימוד שפות זרות, היות והיא יוצרת דפוסים משותפים.

הכל היה טוב ויפה, לולא המורה לגרמנית שהיה קנאי לנושא והרביץ את התורה במלוא מובן המילה, הן באופן ספונטאני והן על פי רישום בסוף השיעור. צריך היה ללמוד את המושגים בעל פה, ואיש לא העז להשתמש בהגיון משלו, במידה ואפשר היה לדבר על הגיון. לא הגיון - האות הכתובה. למען הצדק יאמר דבר אחד: לקנאות הדקדוקית של המורה היה יסוד: חלק גדול מהתלמידים דיבר בשפת הרחוב בשגיאות דקדוקיות זועקות לשמים; אבל ספק אם הגיון גרמטי היה מביא את מישוהו להקפיד על טוהר הלשון. רמה לשונית היא תוצאה של סביבה וקריאה. היהודים, בדרך כלל, בלטו בזכות גרמנית טובה, עוד סיבה לעורר אנטישמיות סביבתית. יותר גרועה בשבילי הייתה בעיית הכתיב. לא הייתי מסוגל להתגבר על שגיאות הכתיב במשך שנים, ובכך גם הקריאה לא עזרה לי, כי השגיאות היו של חיפזון; חסרו תמיד חצאי מילים ומשפטים, ואין זה פלא: תמיד חשבתי יותר מהר מאשר הייתי מסוגל לרשום. רק בשנים האחרונות, כשתוכן הכתבה היה חשוב מכמה שגיאות קטנות, ניאותו המורים להתעלם מהן ואני השתחרתי מהסיוט הזה. מעניין שכאיש מבוגר, עד עצם היום הזה, אני כותב גרמנית ללא שגיאות ואני בטוח בדקדוק. הכיצד - השד יודע!

איני זוכר מה למדנו בחשבון, בוודאי מה שכל ילדי כיתה ה' עד היום לומדים. חשבון, זה מזכיר לי תמיד את השאלות על הסוס: אם סוס אחד רץ 20 ק"מ בשעה - כמה רצים 10 סוסים? או: סוס אחד אוכל 1 ק"ג שעורה בשתי דקות - בכמה דקות אוכלים 10 סוסים אותו ק"ג שעורה? לא הצטיינתי בצרפתית ולא בחשבון, אך איני מוצא להאשים את מישוהו בכך. ס"ס שיטת ההוראה היוקטוריאנית כן הניבה פירות אצל אחרים; כשהתחלנו ללמוד אנגלית בכיתה ח', המצב לא היה שונה. אמנם ברגע שעזבתי את בית בספר ידעתי אנגלית ברמה המאפשרת לתלמיד לקרוא את הספרות הקלאסית בשפת במקור; וכך לקרוא בצרפתית את Voltair ו-Racine, אך לא את עיתון הערב. היום אני מניח שהפופ והטלוויזיה גמרו עם השקפה זו - גם בגרמניה.

לשיעורי ההתעמלות הייתה חשיבות רבה מאוד בגרמניה. אצלנו התקיימו פעמיים בשבוע באולם התעמלות על מכשירים, או בחוץ (בהתאם לעונה) לאתלטיקה קלה. פעם בשבוע אחר הצהריים (גם כן רק בקיץ) נערכו משחקי מגרש. צריך היה להופיע בבגדי התעמלות ונעלי התעמלות. מיותר לציין שלא השתתפתי אף פעם בפעילות הספורט;